Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

Obor Školský management

PROJEKTOVÁNÍ NA ÚROVNI MATEŘSKÉ ŠKOLY

PROJECTING AT THE NURSERY SCHOOL

Bakalářská diplomová práce

Eva Chládková

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Ing. Bc. Vít Beran

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 30. listopadu 2010 …….

Eva Chládková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Ing. Bc. Vítu Beranovi za odborné vedení. Děkuji také paní inspektorce Mgr. Zdeně Drahokoupilové za poskytnuté cenné rady. Můj dík patří i kolegyním, učitelkám a ředitelkám mateřských škol v okrese Mladá Boleslav, za jejich odpovědný přístup při vyplňování dotazníků.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Eva Chládková
Název katedry a fakulty: Filozofická fakulta, Katedra sociologie a andragogiky
Název diplomové práce: Projektování na úrovni mateřské školy
Počet znaků: 76 800
Počet příloh: 2
Počet titulů použité literatury: 22
Klíčová slova: projekt, projektová metoda, projektování v mateřské škole

Závěrečná bakalářská práce **„Projektování na úrovni mateřské školy“** seznamuje se základními rysy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a shrnuje teoretické předpoklady pedagogického projektování. Práce definuje pojmy projekt, projektová metoda a projektová výuka a jejich charakteristické znaky. V praktické části je zpracován vzorový projekt doplněný metodikou přípravy projektu pro pedagogy mateřských škol. Výzkumná část je věnována sondě mezi pedagogy mateřských škol mladoboleslavského okresu. Pomocí dotazníkového šetření ověřuje informovanost předškolních pedagogů v oblasti projektování a využívání těchto znalostí při přímé práci s dětmi.

Annotation

The final bachelor thesis **"Projecting at the nursery school"** introduces the basic features of the Framework Educational Programme for Preschool Education and summarizes basic assumptions of pedagogical project. This thesis defines the concepts of project, project design and teaching methods and their characteristics. The practical part contains a sample project supplemented by a methodology of project preparation for preschool teachers. The research section is devoted to probe the teachers of nursery schools of the district of Mladá Boleslav. The questionnaire survey verifies the knowledge of projecting and its use in direct work with children.

Obsah

Úvod …….....5
TEORETICKÁ ČÁST …….....8
1 Terminologie …….8
2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ……...10
2.1 Specifika předškolního vzdělávání …….....10
2.2 Rámcové cíle předškolního vzdělávání …….....11
2.3 Klíčové kompetence ……12
2.4 Vzdělávací obsah v RVP PV ……...12
3 Co je to pedagogický projekt …….14
3.1 Typy projektů …….....16
3.2 Znaky projektu ……....18
3.3 Fáze projektu …….…...19
3.4 Přednosti a úskalí projektové metody …….…….21
4 Projekty v praxi mateřských škol …….……..24
PRAKTICKÁ ČÁST …….……...27
5 Projekt v mateřské škole krok za krokem …….……..27
5. 1 Projekt pro mateřské školy „Jede, jede poštovský panáček“ ……....27
5. 2 Postup při vytváření projektu ……..…….…….....32
VÝZKUMNÁ ČÁST …….…….……..35
6 Záměr výzkumného šetření …….……...35
6. 1 Cíl výzkumného šetření …….…….……35
6. 2 Metoda vedení výzkumného šetření …….…….…….35
6. 3 Výzkumný soubor …….…….36
7 Analýza dat výzkumného šetření ……..……..38
7. 1 Shrnutí výsledků výzkumného šetření ……..……..45
Závěr …….…….……...47
Seznam použité literatury a zdrojů …….…….…….49
Seznam příloh……..…….…….……52
Přílohy
Příloha č. 1: Fotografie z realizace projektu „Jede, jede poštovský panáček“
Příloha č. 2: Dotazník pro učitelky mateřských škol

Úvod

Pedagogická práce s dětmi v mateřské škole je velmi krásná. Její velkou výhodou je okamžitá zpětná vazba, kdy pouhým mrknutím oka můžete ihned zjistit, zda jste děti zaujali či nikoli. Jednou ze znovuobjevených forem výchovně vzdělávací práce s dětmi je pedagogický projekt. Pedagogický projekt, projektová metoda a projektování v mateřské škole bude tématem této bakalářské práce. Projekt je v podstatě plán nabízených činností, které se soustřeďují kolem jednoho tématu. Téma musí být pro děti zajímavé, vyplývající ze skutečného života. Projekt předpokládá aktivní účast dětí a směřuje vždy k nějakému konkrétnímu výsledku nebo produktu, který vzniká ve spolupráci všech a děti jej pak mohou společně prezentovat. Při pedagogickém působení v mateřských školách je ale možné zažít i jiné pocity, než jen radost a potěšení z dobře vykonané činnosti. Mnohdy se pedagog ocitá před otázkou: Kde najít vhodné informace určené právě pro předškolní vzdělávání? Na trhu s odbornými knihami je poměrně malý výběr pedagogické literatury směrované přímo pro předškolní výchovu a vzdělávání, týkající se postupů, forem nebo metod pedagogické práce. Je proto vžitou zvyklostí, že pedagogové mateřských škol se nechávají inspirovat materiály určenými pro základní školy a tyto si posléze upravují pro podmínky své praxe. Ale je to tak správné? Projektování na úrovni mateřské školy jsem si vybrala nejen proto, že v mateřské škole pracuji již mnoho let, ale právě z důvodu chybějící metodiky vytváření projektu určeného pro práci s dětmi v předškolním věku. Mým záměrem je pokusit se zpřehlednit odborné texty týkající se projektování a na jejich základě sestavit smysluplný projekt spolu s metodikou, která ho doplňuje.

Cílem této bakalářské práce tedy bude uspořádat teoretické předpoklady pro projektování a vytvořit projekt pro realizaci v předškolním zařízení. Projekty je nutno odlišit od tematických celků, které v současné době v mateřských školách převládají a předškolní pedagogové je často mezi sebou zaměňují, mnohdy je dokonce považují za jedno a totéž. Toho je možné dosáhnout jen tehdy, pokud pedagogové budou mít dobré teoretické zázemí. Chceme-li mluvit o projektu, je nutné držet se jistých zásad, které by měly být

při projektové práci respektovány. Dalším záměrem proto bude připravit metodiku, která by mohla pomoci předškolním pedagogům při jejich prvním setkání s projektováním. Dílčím cílem bakalářské práce pak bude ověřit, zda pedagogové vybraných mateřských škol mají povědomí o tom, co to je projekt a projektová metoda, zda dovedou projekt odlišit od tematického celku a také zda metody projektování využívají při své práci s dětmi.

Pro uspořádání teoretických předpokladů pro projektování v mateřské škole bude vycházeno z dostupných odborných textů, knih a internetových zdrojů zaměřených na projekty, projektovou metodu a projektovou výuku. Ověřování míry informovanosti pedagogických pracovníků mateřských škol o projektech, dovednost odlišit projekty od tematických celků a využívání projektů v praxi bude realizováno pomocí dotazníkového šetření ve vybraných mateřských školách mladoboleslavského okresu. Dotazníkové šetření je jedna ze základních sociologických technik sběru informací, jeho výhodou je rychlost, ekonomičnost a nenáročnost získávání dat od většího počtu respondentů. Nevýhodou je pak obtížnost ověřování platnosti a správnosti odpovědí, poněvadž lidé mohou něco jiného říkat (psát), myslet si i dělat.

Předpokládaným výstupem této bakalářské práce bude zpracovaná metodika vytváření projektu určená pro pedagogy předškolního věku, která by se mohla stát právě tím chybějícím článkem v kauze projektování na úrovni mateřské školy.

Bakalářská práce bude členěna na část teoretickou, praktickou a výzkumnou. Součástí práce budou také přílohy, fotografie dokumentující realizaci vytvořeného projektu, a potom náhled dotazníku pro učitelky mateřských škol, který bude využit při dotazníkovém šetření. Teoretická část se nejprve zaměří na pedagogickou terminologii a seznámí se základními rysy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Ve třetí kapitole bude nastíněno, co je to pedagogický projekt, jeho typy, fáze a znaky. V neposlední řadě budou zmíněny také jeho přednosti a úskalí. Čtvrtá kapitola bude věnována projektování v praxi mateřských škol. V praktické části bakalářské práce bude vytvořen projekt dle teoretických zásad projektování tak, aby jej bylo možné realizovat s dětmi v mateřské škole a následně potom zpracovaná metodika vytváření projektu určená předškolním pedagogům. Výzkumná část se bude zabývat dotazníkovým šetřením směřujícím k ověření

míry informovanosti předškolních pedagogů vybraných mateřských škol o projektech, projektové metodě a jejím využívání v praxi. Současně by z odpovědí na určité otázky mělo být jasné, zda dotazovaní předškolní pedagogové dovedou odlišit projekt od tematického celku. Dotazníky budou následně vyhodnoceny a jejich výsledky shrnuty.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Terminologie

Terminologie, která je zde uváděna, se týká metod a forem výchovně vzdělávací práce s dětmi ve školách a školských zařízeních.

„Prožitkové učení - *učení dítěte vycházející z vlastní zkušenosti a prožitku.“* [1]

„Kooperativní učení - *učení lišící se od individuálního tím, že je postaveno na spolupráci osob při řešení složitějších úloh. Řešitelé jsou vedeni k tomu, aby si dokázali rozdělit sociální role, naplánovali si celou činnost, rozdělili si celou činnost, rozdělili si úkoly, naučili se radit si, pomáhat, slaďovat úsilí, kontrolovat jeden druhého, řešit dílčí spory, spojovat dílčí výsledky do většího celku, hodnotit přínos jednotlivých členů.“* [2]

„Situační učení - *umožňuje žákům získávat dovednosti, analyzovat a řešit problémy, které představují životní situace.“* [3] Můžeme ho chápat jako učení se v původních nebo pedagogicky vytvořených situacích.

Integrovaná tematická výuka - slučuje poznatky z více oborů, *„děti se v tomto systému práce učí přemýšlet v souvislostech, jsou vedeny k řešení komplexních problémů, spolupráci, získávají zkušenosti vlastní praktickou činností.*[4]

„Projektová metoda - *je uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce.“* [5]

[1] Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2006, s. 47
[2] Průcha, Walterová, Mareš 2001
[3] Skalková 2007, s. 200
[4] Krejčová, Kargerová 2003, s. 82
[5] Kratochvílová 2009, s. 37

„Projektová metoda - *vychází z principů globalizace, koncentrace a problémovosti. Je účelnou šancí zapojení individuality dítěte do řešení (zpravidla skupinového) určitého problému. Dítě tu získává rozmanitou zkušenost (poznávací, sociální, mravní), učí se vědomostem a dovednostem.“* [6]

„Projektové vyučování - *je založeno na řešení komplexních teoretických nebo praktických problémů na základě aktivní činnosti žáků. Ve svých koncepčních východiskách se orientuje především na pojem zkušenosti žáka a vychází z předpokladu, že nelze od sebe odtrhávat poznání a činnost, práci hlavy a práci rukou.“* [7]

„Globální výchova - *je přirozená, humanisticky orientovaná, flexibilní a otevřená výchova, všestranná ve smyslu celistvého a harmonického rozvoje osobnosti, zdůrazňující sociální rozvoj jedince a sebepoznání, spolupráci se sociálním prostředím a respektující originalitu osobnosti vychovávaného.“* [8]

[6] Kasíková, Valenta 1994, s. 23
[7] Skalková 2007, s. 234
[8] Horká 2000, s. 71

2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) určuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla výchovně vzdělávacího působení na děti předškolního věku, docházející do vzdělávacích institucí zařazených do sítě škol a školských zařízení. RVP PV vymezuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání. Akceptuje vývojová specifika dětí předškolního věku a umožňuje rozvoj každého dítěte v rámci jeho individuálních možností a potřeb. Stanovuje základní klíčové kompetence, které jsou dosažitelné v předškolním vzdělávání. RVP PV vytváří společná pravidla, která jsou závazná při sestavování školních vzdělávacích programů. Je směrodatným dokumentem pro pedagogy i zřizovatele vzdělávacích institucí. RVP PV poskytuje kritéria, podle kterých je možné zpracovávat vnitřní i vnější evaluaci předškolního výchovně vzdělávacího zařízení.

2.1 Specifika předškolního vzdělávání

Každé dítě předškolního věku má své individuální vývojové, fyziologické, kognitivní, sociální a emocionální potřeby, které je nutné respektovat. Předškolní vzdělávání by se těmto specifikům mělo maximálně přizpůsobit a nabízet dětem vstřícné, podnětné a obsahově bohaté vzdělávací prostředí, ve kterém se děti budou cítit bezpečně a spokojeně a které jim umožní vzdělávat se dle svých individuálních možností přirozeným dětským způsobem. Aby tohle bylo možné, je nutné vycházet z pedagogické analýzy, pravidelně sledovat aktuální rozvojové možnosti jednotlivých dětí a citlivě je motivovat k dalšímu vzdělávacímu úsilí. Odpovídající metody a formy práce s dětmi v předškolním vzdělávání by měly být založeny na přímých zážitcích dětí, podněcovat dětskou zvídavost a potřebu objevovat a využívat spontánních dětských myšlenek a nápadů pro vlastní učební aktivity. Ty by měly probíhat formou nezávazné dětské hry, do které se dítě zapojí na základě své vlastní volby. Dítě se nejlépe učí pozorováním, nápodobou a praktickými činnostmi. Jako nejvhodnější pro práci v mateřské škole se tedy jeví metody prožitkového

a kooperativního učení hrou a činnostmi a nenásilného situačního učení. Dětské vnímání světa je globální, proto i vzdělávací nabídka, předkládaná pedagogem, by měla mít podobu integrovaných tematických celků nebo projektů a zasahovat všechny vzdělávací oblasti.

2.2 Rámcové cíle předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání je integrovaný proces výchovy a vzdělávání, který směřuje k naplňování jeho cílů. Systém vzdělávacích cílů v předškolním vzdělávání má čtyři cílové kategorie, stanovující cíle jako záměry a výstupy nejprve v obecné a potom v oblastní úrovni. Záměrem předškolního vzdělávání je rozvoj každého dítěte po všech stránkách tak, aby bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, zvládat takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny a které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají. Rámcové cíle předškolního vzdělávání jsou vyjádřeny v obecné úrovni, jsou univerzální a všeobecně závazné.

Rámcové cíle jsou:

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání.
- Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost.
- Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Z vlastní praxe vím, že každý předškolní pedagog má jiný, osobitý přístup ke svěřeným dětem ve své třídě. Ale všichni chtějí dětem ukazovat něco nového ze světa kolem a rozvíjet tak dětské poznání, chtějí, aby si děti osvojily alespoň základní hodnoty a pravidla společného soužití a potřebují vést děti k samostatnosti, aby jim to ulehčilo náročnou práci ve třídách naplněných 25 až 28 dětmi. Pokud tedy pedagog svým chováním, jednáním i svými postoji vědomě podporuje naplňování rámcových cílů, směřuje vzdělávání dětí k utváření základů klíčových kompetencí.

2.3 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují obecnější způsobilosti, dosažitelné v určitém období. Tvoří základ vzdělávání na všech úrovních. Jsou vyjádřeny činnostně zaměřenými a prakticky využitelnými výstupy, které se vzájemně prolínají a doplňují. Jsou to soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj každého jedince v naší společnosti.

Pro předškolní vzdělávání jsou stanoveny tyto klíčové kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské

Základy klíčových kompetencí, které jsou vytvářeny v předškolním vzdělávání na elementární úrovni, představují přínos k výbavě dítěte pro celoživotní učení. Celý soubor dosažitelných klíčových kompetencí je ideálem, ke kterému má směřovat úsilí všech pedagogů. Klíčových kompetencí je v mateřské škole dosahováno pomocí činností, příležitostí a očekávaných výstupů, které jsou formulovány v pěti oblastech, při dodržování určitých podmínek a vyloučení možných rizik.

2.4 Vzdělávací obsah v RVP PV

Hlavním prostředkem předškolního vzdělávání je jeho obsah, tvořící vnitřně propojený celek, rozdělený do vzdělávacích oblastí podle vztahů, které si dítě vytváří k sobě a svému okolí.

Jsou to vzdělávací oblasti:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika

- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Všechny vzdělávací oblasti se vzájemně prostupují, ovlivňují a podmiňují, čímž je zachováno integrované pojetí respektující přirozenou celistvost osobnosti dítěte. Vzdělávací obsah v RVP PV je formulován v činnostní povaze jako „vzdělávací nabídka“ (žádoucí forma prezentace „učiva“ dítěti) a „očekávané výstupy“. Předškolní vzdělávání je tím účinnější, čím lepší je propojení všech vzdělávacích oblastí v praxi předškolního pedagoga. Vzdělávací obsah v RVP PV odpovídá specifice předškolního vzdělávání, vychází ze života dětí a jejich prostředí a je stanoven tak, aby děti provázel na jejich první cestě mimo domov a rodinu, pomáhal jim se orientovat v širším prostředí, porozumět sobě, ale i světu a některým jeho zákonitostem a naučil je smysluplně využívat nabytých zkušeností, dovedností, vědomostí a návyků.

V RVP PV jsou uvedena také možná rizika, která by mohla ohrozit dosahování vzdělávacích záměrů. Že existují určitá rizika, by si měl pedagog uvědomit ještě před započetím práce s dětmi a snažit se jich vyvarovat nebo je alespoň zmírnit. (volně podle [9])

[9] Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2006

3 Co je to pedagogický projekt

„Projekty jsou skutečnou výzvou pro kvalitní učení a jejich potenciál je tudíž obrovský.“ *Kasíková* [10]

Význam slova „projekt“ je odvozen z latinského „proicio“, což znamená hodit, vrhnout, napřáhnout. Projekt obecně je plán nebo plánovaná činnost, která, díky realizaci řešení problému, přináší očekávané změny.

Metoda projektování ve školním vzdělávání pochází ze Spojených států amerických. Jedním z propagátorů této metody byl W. H. Killpatrick, se kterým hlavně je tato metoda spojována. Killpatrick bere projekt jako určitě a jasně navržený úkol, který předkládáme žáku v takové podobě, aby se mu zdál životně důležitý, a který se blíží skutečné činnosti lidí v životě[11], je tedy aktuální a zajímavý.

Americká pedagogika ovlivnila vyučování i v českých zemích. Projektovou metodu u nás doporučovali například Václav Příhoda a Stanislav Vrána, kteří přímo v USA studovali. Příhoda chápe projekt jako organizaci učiva, kde jsou činnosti účelně uspořádány kolem jednotící myšlenky tak, aby byly pro žáky nějakým způsobem významné[12]. Projektování se tehdy zkoušelo v tzv. pokusných školách, které byly zřízeny ministerstvem školství na přelomu 20. a 30. let minulého století. Tyto školy ověřovaly nové přístupy ke vzdělávání, měly změněnou organizaci i metody výchovně vzdělávací práce a projektová metoda byla jednou z nových metod, které zde byly uplatňovány. Ředitelem pokusné školy ve Zlíně byl zmíněný S. Vrána, který projekt označuje jako podnik žáka, jdoucí za určitým cílem, za jehož výsledky převzal žák odpovědnost[13].

Jednou z propagátorek projektové metody u nás v současné době je Jitka Kašová. Jitka Kašová je odbornou lektorkou pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, dříve ředitelkou soukromé ZŠ Klíček v Praze a ZŠ v Obříství. Ve své knize, věnované proměně tradičního školního prostředí na místo otevřené dětem i okolnímu světu, kde je projektové vyučování využíváno

[10] Kasíková 1997, s. 51
[11] In Valenta 1993, s. 4
[12] In Coufalová 2006, s. 10
[13] tamtéž

jako nástroj pozitivní proměny, popisuje „výchovně vzdělávací projekt“ takto: *„Výchovně vzdělávací projekt je integrované vyučování, které staví před žáky jeden či více konkrétních, smysluplných a reálných úkolů. Ke splnění tohoto úkolu potřebují vyhledat mnoho nových informací, zpracovat a použít dosavadní poznatky z různých oborů, navázat spolupráci s odborníky, umět organizovat svou práci v čase i prostoru, zvolit jiné řešení v případě chyby, formulovat vlastní názor, diskutovat, spolupracovat atd. Místo aby žáci přebírali hotové poznatky z jednotlivých oborů (mnohdy bez hlubšího pochopení významu a smyslu), objevují při projektové výuce tyto poznatky sami, a to z důvodu potřeby.“* [14] Její definice projektu je velmi výstižná a svou formulací srozumitelná. Podle mého názoru obsahuje veškeré informace nutné k pochopení podstaty projektového vyučování a k vytvoření představy o různorodosti činností prováděných dětmi v jeho průběhu. Naproti tomu definice Jany Kratochvílové, odborné asistentky na katedře pedagogiky Masarykovy univerzity v Brně, působí trochu složitějším dojmem, ale po krátkém zamyšlení a srovnání si skutečností se můžeme dobrat stejného výsledku. Kratochvílová říká, že: *„Projekt je komplexní úkol (problém), spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.“* [15] V jedné z mála publikací napsaných o práci s dětmi v mateřské škole se o projektování zmiňuje také Soňa Koťátková, která působí na katedře primární pedagogiky Univerzity Karlovy v Praze. Ta uvádí, že projekt má základ v činnostech dětí, ze kterých se odvíjejí zkušenosti, obsahuje individuální aktivitu i skupinovou kooperaci, zaměřuje se na jádro problému, umožňuje dětem zkoumat zvolenou látku z mnoha úhlů pohledu a směřuje k vytvoření konkrétního výstupu. Jeho odlišnost od tematického celku spočívá v *„ integrování činností, ke kterým se vztahují různé metody směřující cíleně ke komplexnímu rozvoji celé osobnosti dítěte jak v individuální, tak ve spolupracující rovině. Vrcholem metod vedoucích ke spolupráci je produkt, společný výsledek, který vede učitelku* (ped. pracovníka, poznámka autora)

[14] Kašová 1995, s. 73
[15] Kratochvílová 2009, s. 36

k jinému typu promýšlení jednotlivých činností i postupných kroků.“ [16] Tahle charakteristika projektu je určena pro rodičovskou veřejnost, je tedy vyjádřena tak, aby jí mohl porozumět i laik a byl seznámen se základy komplexně zaměřené výchovně vzdělávací práce předškolního pedagoga s dětmi v mateřské škole.

Všechny uvedené definice projektu se shodují v tom, že projekt spočívá v komplexním řešení určitého úkolu, kde iniciativu přebírají žáci a kde jejich činnosti, díky nimž získávají nové zkušenosti a poznatky, vedou ke společnému výslednému produktu projektu. Vždy by mělo jít o přirozené propojení různých činností, rozvíjejících celou osobnost dítěte, v kooperativní společné práci, neboť řečeno slovy Hany Kasíkové: *„v kooperativních situacích můžeme počítat s vnitřní motivací, větší zvídavostí a stálejším zájmem o výkon“* [17]. Děti potom učení více baví a stávají se z nich rovnocenní partneři v procesu poznávání a školní práce. Projektování nabízí možnosti, které pedagog může využít k rozvoji individuálních kompetencí žáků, úkoly je možné diferencovat a vyjít tak vstříc individuálním možnostem dětí. Dle mého názoru je tedy na místě zamýšlet se nad jeho častějším zařazováním do pedagogické praxe.

3.1 Typy projektů

Projekty můžeme třídit podle různých kritérií. Projekty rozlišujeme např. podle (srovnej [18], [19], [20]):

Projekty podle navrhovatele:

- spontánní
- umělé
- kombinace obou předchozích typů

Projekty podle účelu:

- problémové

[16] Koťátková 2008, s. 144
[17] Kasíková 2001, s. 69
[18] Coufalová 2006, s. 11 - 12
[19] Kratochvílová 2009, s. 48
[20] Valenta 1993, s. 5 - 6

- konstruktivní
- hodnotící
- směřující k estetické zkušenosti
- směřující k získání dovedností

Projekty podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům:

- jednopředmětové
- vícepředmětové (integrují učivo různých předmětů)

Projekty podle informačního zdroje:

- volné (informační materiál si žák obstarává sám)
- vázané (informační materiál je žákovi poskytnut)
- kombinace obou předchozích typů

Projekty podle místa konání:

- školní
- domácí
- kombinace obou předchozích typů
- mimoškolní

Projekty podle počtu zapojených žáků:

- individuální
- kolektivní (skupinové, třídní, ročníkové, víceročníkové, celoškolní, spolupráce žáků různých škol)

Projekty podle délky trvání:

- krátkodobé
- střednědobé
- dlouhodobé

Projekty podle velikosti:

- malé
- velké

Pro realizaci projektů ve výchovně vzdělávacím procesu je především nutné, aby jim pedagog porozuměl. Často se můžeme setkat s tvrzením, že učitelé pracují ve své výuce s projekty. Ovšem ne vše, co se jako projekt tváří, opravdovým projektem skutečně je. Kdo chce s projekty pracovat, musí pro ně nejprve vytvořit podmínky, potom jsou teprve přínosem pro žáky i učitele.

„Příprava a realizace projektů by měla být společnou záležitostí všech aktérů.“ [21] To znamená, že na projektování by se měli podílet učitelé, žáci a někdy i rodiče nebo širší okolí. Projekt by měl být vždy dobře promyšlený, vnitřně provázaný a sestavený tak, aby se v něm mohla rozvíjet celá dětská osobnost v aktuálních životních situacích blízkých zájmům dítěte. Potom teprve má projekt smysl a je hodnocen jako zajímavá součást vyučování.

3.2 Znaky projektu

„Obecně platí, že žák se učí, jen když je aktivní.“ [22] Kdo by chtěl využít tohoto pravidla, může ve vyučování používat různé metody a organizační formy, které umožňují žákům uplatňovat v procesu učení různé činnosti. Jednou z možností je zařazení projektu do výchovně vzdělávací práce. Je ale třeba rozlišit, zda jde o skutečný projekt nebo jen o využití některého z jeho znaků. S projektováním lze proto začít, až když dobře porozumíme jeho podstatě. Pro projekt jsou charakteristické následující znaky (srovnej [23], [24], [25], [26]):

- Projekt je cílená, organizovaná a promyšlená činnost.
- Projekt je soustředěný kolem určitého jádra.
- Projekt je vnitřně propojená činnost teoretická i praktická, rozvíjející celou osobnost dítěte.
- Projekt vyžaduje aktivitu dítěte, jeho samostatnost a odpovědnost.
- Projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte a z aktuální situace.
- Projekt vede k řešení komplexních problémů v globálních souvislostech.
- Projekt je tvořivá činnost reagující na změny pomocí zpětné vazby a průběžného vyhodnocování činností.
- Projekt spojuje školu s širším okolím.
- Projekt má vždy nějaký konkrétní výsledek nebo produkt.

[21] Vališová, Kasíková a kolektiv 2007, s. 129
[22] Skalková 2004, s. 130
[23] Coufalová 2006, s. 11
[24] Kratochvílová 2009, s. 38
[25] Valenta 1993, s. 5
[26] Pedagogické projekty v práci mateřských škol [on-line]

Pokud je projekt dobře připraven, může být vítanou změnou v životě dětí i učitelů v současné škole. Společná práce na projektu učí děti s rozdílnými schopnostmi efektivně spolupracovat a komunikovat. *„Formou aktivního přístupu k získávání nových informací si děti současně velmi efektivně rozvíjejí schopnost tzv. kritického myšlení. Tento analyticko-syntetický proces je charakteristický vlastním objevováním, posuzováním, porovnáváním a začleňováním nových informací do již existujícího znalostního systému.“* [27] Interakce v kooperativních situacích vede k formování sociálních dovedností dětí a zvyšování jejich intelektové úrovně. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že některé věci se učí děti mnohem lépe od jiného dítěte než od dospělého a většinou se je naučí rychleji a přirozeným způsobem si je přizpůsobí svým vlastním možnostem, aby je mohly dobře využívat. Kooperace podporuje vyšší produktivitu a výkon. Projektování navozuje u dětí intenzivní prožívání. A je všeobecně známé, že intenzivní prožitky se ukládají do paměti trvaleji. Proto se projekty mohou velmi dobře stát prostředkem naplňování současných vzdělávacích cílů.

3.3 Fáze projektu

Při plánování realizace projektu je třeba si uvědomit, že se zde dítě aktivně střetává se světem, vyrovnává se s reálnými problémy v aktuálních situacích, že mu projekty nabízejí celistvé poznání, ve kterém se mohou propojit různé vědní obory. Dítě za projekt přebírá odpovědnost, reguluje v něm své učení, hodnotí výsledky i průběh projektu, vyjadřuje své prožitky a pocity. V projektech se výborně uplatňuje týmová spolupráce, proto by v nich měl být začleněn požadavek kolektivního úsilí. Propojuje se zde život školy se životem obce, města i širšího společenství. Vzhledem k tomu, že projekt směřuje vždy k nějakému výsledku nebo produktu, v němž spočívá smysl probíhajícího učení, je dobré vše zapisovat nebo jinak dokumentovat. Práce na projektu by měla probíhat v logických na sebe navazujících postupných krocích. V publikaci „Učíme v projektech“ jsou popisovány jako: *„motivace, mapování a třídění, řešení, tvorba produktu a reflexe“* [28]. Jednotlivé kroky - fáze projektu

[27] Sitná 2009, s. 9
[28] Tomková, Kašová, Dvořáková 2009, s. 54

řeší více autorů. Při jejich řešení se víceméně shodují, liší se jen různými formulacemi a počtem jednotlivých fází.

Podle Killpatricka jsou hlavní kroky projektování čtyři a nápadně se podobají vědeckému postupu poznání:

1. *Záměr*
2. *Plán*
3. *Provedení*
4. *Hodnocení* [29]

Valenta tyto hlavní kroky dále rozepisuje a u „záměru“ ještě rozlišuje dvě roviny:

1. samotný podnět při volbě tématu projektu
2. formulaci jádra problému

Valenta dále uvádí, že plánovat by měly především děti a učitelé jen sledovat, zda plány odpovídají jejich možnostem, jsou dostatečně motivující, souvisejí se životní praxí a rozvíjejí jejich osobnost. Při samotné realizaci projektu hraje učitel roli prostředníka, rádce a spolupracovníka, který dětem pomáhá a sleduje plnění stanovených cílů a záměrů projektu. Hodnocení pak probíhá ze strany dětí i ze strany učitele a funguje jako zpětná vazba.

Kratochvílová, která také vychází z Killpatricka, zmiňuje tyto čtyři fáze projektu[30]:

1. *Plánování projektu* - sem zahrnuje volbu námětu a problému k řešení, stanovení cíle, výstupu projektu, hodnotících kritérií, zpracování časového rozvrhu a organizace, zajištění vhodných podmínek pro realizaci projektu.
2. *Realizace projektu* - je to postup podle předem připraveného plánu, sběr a třídění materiálu, jeho zpracování a analýza. Učitel vystupuje opět v roli poradce, usměrňuje konání žáků v případech, kdy se odkloní od svého záměru a cílů a motivuje žáky k další práci.
3. *Prezentace výstupu projektu* - má mnoho podob a může být realizována na úrovni prezentace pro rodiče, pro spolužáky ve třídě, pro ostatní spolužáky ve škole, pro veřejnost nebo pro jiné instituce.

[29] In Valenta 1993, s. 6
[30] Kratochvílová 2009, s. 41 - 42

4. *Hodnocení projektu* - je hodnocení celého projektu od plánování přes jeho průběh až k hodnocení výsledku projektu z pohledu žáků i učitele. Při hodnocení je třeba vycházet z kritérií stanovených na počátku projektování a vyvodit z něj závěry do budoucna.

Nádvorníková[31] ve svém článku popisuje základní fáze pedagogického projektu následovně (zkráceno):

1. *Analýza situace* - problémy či pozitiva dětského kolektivu, co je třeba řešit, na co se připravit.
2. *Formulace záměru projektu* - stanovení základních otázek, na které s dětmi budeme hledat odpověď.
3. *Plán projektu* - promyšlení toho, kdo, kdy a jak bude plán realizovat.
4. *Vlastní realizace a její průběžné vyhodnocování* - určitá nabídka vzájemně propojených a na sebe navazujících činností a příležitostí, které jsou v jisté posloupnosti. Přizpůsobování se změně, pohotová reakce na aktuální situaci.
5. *Vyhodnocení celého projektu* - jak se podařilo naplnit záměr projektu.

Projektování je pro učitele poměrně náročné v čase na přípravu, materiální zajištění a organizaci, vyžaduje globální znalosti, aktivitu a ochotu respektovat potřeby dítěte. Předtím, než učitel začne s projektováním, je důležité postupně učit děti samostatnosti, práci ve skupinách, kooperaci a komunikaci. Děti by měly umět vyjádřit vlastní názor a společně o něm diskutovat. Projektovat společně s dětmi není jednoduché, ale určitě se vyplatí. Společnou prací na dobře připraveném a promyšleném projektu můžeme u dětí podpořit význam učení a poznávání nových věcí, ale i jejich vlastních schopností a možností tvořících jejich jedinečnou osobnost. To potom přispívá k upevňování sebevědomí dětí a k utváření vlastního názoru na svět.

3.4 Přednosti a úskalí projektové metody

Při práci s projektovou metodou je dobré si uvědomovat, že má své pozitivní, ale i negativní stránky. Přednostem a úskalím projektové metody se

[31] Pedagogické projekty v práci mateřských škol [on-line]

nejvíce věnovala J. Kratochvílová a ve své práci je uspořádala z několika různých rovin pohledu [32] (zkráceno):

Přednosti:

Dimenze žáka: Projektová výuka umožňuje zapojení žáka dle jeho individuálních možností, žák má silnou motivaci k učení a přebírá odpovědnost za výsledek. Rozvíjí se jeho samostatnost, učí se pracovat s různými zdroji informací, učí se řešit problémy, konstruuje své poznání. Získává zkušenosti praktickou činností, intenzivně prožívá, využívá svých znalostí a dovedností a získává nové. Získává celkový globální pohled na řešený problém. Učí se spolupracovat, kooperovat a komunikovat, vzájemně se respektovat a podřizovat své zájmy kolektivu. Reguluje své učení, uvědomuje si své hodnoty. Zažívá estetický prožitek, duchovně se rozvíjí, rozvíjí svou tvořivost, aktivitu, fantazii…

Dimenze učitele: Učitel se učí roli poradce, učí se vnímat dítě jako celek, mění se pojetí dítěte a myšlení o něm. Rozšiřuje svůj repertoár vyučovacích strategií a reflexi myšlení a rozhodování o výuce, učí se pracovat s různými informačními zdroji, užívá nových možností hodnocení a sebehodnocení, rozšiřuje své plánovací a organizační dovednosti.

Dimenze procesu učení se: Učení má teoretickou i činnostní povahu, integruje vědomosti a dovednosti z různých oborů, je komplexní. Je to nenásilný proces podpořený zájmem žáka, respektuje individualitu dítěte, umožňuje diferenciaci a individualizaci vyučování. Navozuje partnerský vztah a komunikaci mezi učitelem a žákem, orientuje se na životní realitu a kontakt s okolím.

Dimenze okolního prostředí: Propojuje život školy s okolím, zvyšuje zájem rodičů o dítě, vyučování a školu, vede k zapojení rodičů a okolí do vyučování, výstupy projektů jsou prospěšné žákům, škole i okolí.

Úskalí:

Dimenze žáka: Časová náročnost na řešení projektu, žák není mnohdy vybaven potřebnými kompetencemi, neumí si opatřit adekvátní zdroje informací, není schopen plnit stanovené cíle projektu.

[32] Kratochvílová 2009, s. 52 - 54

Dimenze učitele: Náročnost na přípravu, na hodnocení projektu, dojem nesplnění vzdělávacího obsahu kurikula, při častější frekvenci se objevuje únava, klesá zájem a motivace učitele. Je třeba spolupráce učitelů, podpora kolegů, vedení školy, rodičů i okolí, ale mnohdy učitel zůstává osamocen. Učitel musí být vybaven teoreticky i prakticky, využívat jiného způsobu plánování a spolupracovat s okolím.

Dimenze procesu učení se: Není respektován princip postupnosti a systematičnosti, proces učení opomíjí některé fáze, je náročnější na prostředí a materiál, je rušnější, vyžaduje různé zdroje informací, promyšlenou organizaci, je náročný na flexibilní jednání učitele i žáka.

Dimenze okolního prostředí: Projektová výuka může své okolí obtěžovat, dostatečně neinformované okolí chápe projektovou výuku jako hru, ne jako vyučovací proces.

Z předešlého přehledu můžeme vidět, že výčet předností výrazně převažuje nad úskalími a že úskalí projektování se odvíjejí z toho, jak dalece jsou děti, učitelé i jejich okolí informováni o této metodě a jak jsou na její používání připraveni. Přesto je možné tyto nedostatky kompenzovat a snažit se profesně připravovat učitele na projektovou výuku, zvyšovat povědomí okolí o využívání projektování jako metody vzdělávání a tím vytvářet dobré podmínky pro její aplikaci v praxi. Projektová metoda není metodou novou, ale stále ještě není tak rozšířenou, jak by si zasloužila. Často je používána pouze jako zpestření běžné frontální výuky, protože její užívání klade vysoké nároky na učitele, na žáky i okolí. Stále jsou ale učitelé, kteří jí věří a vidí v ní šanci, jak změnit ustálenou školní praxi, zlepšit vztahy mezi učitelem a žákem, pozitivně naladit atmosféru ve škole a probudit v dětech zájem o větší aktivitu ve školních lavicích i mimo ně, tvůrčí schopnosti, schopnosti adekvátně hodnotit sebe i ostatní a tím jim zvýšit sebevědomí a posílit sebedůvěru. Zkusme to tedy jinak, netradičně, ale s o to větší motivací.

4 Projekty v praxi mateřských škol

Všichni autoři se shodují v tom, že úspěšnost projektování závisí na pečlivé přípravě. V mateřské škole hovoříme o projektování ze strany pedagoga. Jde tedy o to, jak se on sám připraví na výchovně vzdělávací práci s dětmi, co jim nabídne a jakým způsobem. Je třeba zajistit vstřícné, podnětné a zajímavé vzdělávací prostředí. Při projektování je důležité *„naslouchat hlasům dětí, reagovat na jejich zájmy a potřeby a vycházet z individuality jednotlivců a spolupracovat s ostatními“* [33] . Tím že se děti budou podílet na přípravě projektu například výběrem tématu, hledáním souvislostí nebo tvorbou kreslených myšlenkových map, učí se hravou formou budoucímu projektování svých činností a využívání svých zkušeností. *„Dítě je aktivní osobnost, která má právo i povinnost se na svém rozvoji spolupodílet. Vhodný výběr situací bohatých na výchovné podněty a uspořádaných tak, aby vzbudily opravdový zájem dítěte, je podnítí k využívání vlastních schopností.“* [34] Při tvorbě projektu je možné využít nejen spolupráce dětí, ale oslovit i rodiče, které tím vtáhneme do života školy. Zároveň můžeme využít jejich možností a připravit další podněty pro rozšiřování dětských obzorů a získávání nových dětských zkušeností. Spolupráce s okolím dává pak činnostem jistý smysl a důležitost, pomáhá dětem o věcech přemýšlet, vzbuzuje v nich zájem o nové získávání informací a tím je připravuje na další učení. Projektování může být v mateřské škole vhodným prostředkem k integrované výuce, která je chápána jako propojení s okolním světem, vnímání celou osobností se zapojením všech smyslů, propojení stávajících zkušeností s novými, rozvíjení poznání a kooperace dětí a dospělých. Dají se využívat různé druhy projektů, které by měly vždy vycházet z aktuální situace a reálných možností dané školy.

V předškolní pedagogice je důležité, aby vzdělávání dětí bylo komplexní, předkládané v globálních souvislostech. Dítě vnímá svět jako celek, ale přesto jej upoutávají některé detaily. Pokud toho pedagog dokáže využít a zaujmout dítě včas zajímavou činností, může detaily spojit v celek. Postupovat se dá i opačně a děti mohou hlouběji, do detailů zkoumat to, co zatím vnímaly jen

[33] Projekty v práci mateřských škol [on-line]
[34] Opravilová, Gebhartová 2003, s. 155

obecně. Tím, že se děti zabývají jedním tématem delší čas, docházejí k většímu poznání, lepšímu zapamatování a získávají použitelné zkušenosti.

V práci předškolního pedagoga je však třeba rozlišovat, zda pracuje s projekty nebo tematickými celky. Při letmém pohledu je totiž možné je zaměnit a často se to stává, protože mají podobný způsob práce. Tematické celky jsou založeny na propojení činností, kdy se dítě setkává s jedním tématem prostřednictvím různých zdrojů a situací. Je to však pouhé řazení jednotlivých činností, které se obsahově, pocitově a tvořivě váží k danému tématu. Jsou tam volně začleňovány písně, básně, říkadla, příběhy, výtvarné a jiné aktivity, vycházky a pozorování propojené daným tématem. Projekt je také zaměřen na určité téma, ale soustřeďuje se na jádro věci, které ovlivňuje charakter cílů a určuje výběr obsahu vzdělávání. Projekt má základ v činnostech a všestranné aktivitě dětí, kdy jim jejich vlastní prožívání umožňuje trvalejší zapamatování a získávání nových zkušeností a dovedností, které pak dovedou lépe použít v dalším životě. Projekt stimuluje individuální aktivitu dětí i skupinovou kooperaci, učí děti komunikovat mezi sebou a využívat svých dosavadních znalostí. Celý proces pak směřuje k vytvoření konkrétního výstupu, produktu projektu, který vzniká spoluprací všech a děti jej mohou aktivně prezentovat někomu dalšímu, nezasvěcenému. Tím si budují sebevědomí, vnímají pocity ocenění a zájmu a zjišťují, že jejich snažení má nějaký smysl. Bečvářová ve své knize o současných trendech vzdělávací politiky v řízení mateřských škol říká, že by *„projektová metoda v předškolním vzdělávání měla navozovat cílenou vzdělávací činnost, promyšlenou a organizovanou, teoretickou i praktickou, která odpovídá potřebám předškolních dětí i pedagoga. Tato činnost by měla být koncentrovaná kolem základní myšlenky umožňující aktivní účast a prožitek dětí a přinášející změny v osobnosti dítěte cestou vlastní zkušenosti.“* [35]

Projektování určitě nemusí být jedinou metodou plánování práce s dětmi v mateřské škole, ale myslím si, že by si zasloužilo více pozornosti a zájmu a že by se projekt v dobře zpracované formě měl v pedagogické práci objevit alespoň několikrát do roka. To ovšem předpokládá nejen zájem ze strany

[35] Bečvářová 2003, s. 54

předškolních pedagogů, ale i lepší osvětu a informovanost spojenou s možností nahlédnout do odborné literatury určené pro daný stupeň vzdělávání.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Projekt v mateřské škole krok za krokem

Dobré plánování je do značné míry zárukou úspěšné pedagogické práce, spojuje to, co chceme děti naučit, s tím, co už znají. Východiskem pro dobré plánování je to, co děti prožívají ve skutečném životě, co je zajímá, co by chtěly poznat, čím by se chtěly zabývat. Plán má být celistvý a smysluplný. *„Dobrý plán poskytuje dětem bezpečné místo a dostatek času pro samostatné prozkoumávání, zkoušení a hledání, k prozkoumávání vlastních pocitů a prožitků, i pro dělání chyb a dopouštění se omylů, dává jim příležitost k řešení konfliktů, umožňuje volbu, čeho se chtějí zúčastnit.“* [36]

5. 1 Projekt pro mateřské školy

„Jede, jede poštovský panáček“

Charakteristika projektu a jeho cíle: Projekt dá dětem možnost seznámit se s poštovním úřadem, jeho pracovníky a služební uniformou, s prací poštovní úřednice, doručovatele, doručovatelky. Přispěje k objevení významu pošty, k pochopení principu, jak pošta funguje a jakou cestou se k nám zásilky dostávají. Bude se podílet na rozvoji dětské představivosti a fantazie, děti si užijí společného vytváření a společného prožívání radosti, což povede k utváření pocitu sounáležitosti. Projekt předpokládá spoluúčast rodičů i okolí školy.

Záměr projektu: Získat komplexní poznatky o významu pošty v globálních souvislostech.

Očekávané výstupy:

- všímat si souvislostí mezi poštovní zásilkou a tím, jak se k nám dostane
- společně plánovat a následně hodnotit výsledky své práce
- spolupracovat ve skupině, respektovat druhého, umět mu pomoci

[36] Gardošová, Dujková 2003, s. 62

- vyjádřit svou představu slovně, výtvarně i dramaticky, využít přitom dosavadních znalostí a dovedností i vlastní fantazie
- spontánně vymýšlet a hledat různé možnosti a varianty dokončení příběhu

Kritéria dosažení očekávaných výstupů:

- dítě odpoví alespoň na jednu otázku v ranním kruhu, své poznatky vyjádří také při malbě ve dvojicích
- dítě je aktivní při společném plánování a evaluaci
- dítě, při tvorbě upoutávky pro rodiče, konzultuje svůj návrh s ostatními ve skupině
- dítě vymyslí alespoň jednu možnost, jak dokončit příběh „Co by se stalo, kdyby...“

Otázky do ranního kruhu:

- Jak se k nám dostal pohled od paní učitelky z výletu?
- Kdo ho asi přinesl?
- Co se s ním dělo, než se dostal až k nám?
- Kdo všechno ho asi mohl držet v ruce, než jsme si jej mohli přečíst?

Časový rozsah: 2 týdny. V případě aktivního zájmu dětí či dalších podnětů rozvíjejících naše téma je možno projekt prodloužit.

Věková skupina: Skupina dětí je věkově heterogenní, 3 - 6 let, děti se dobře znají již z minulého školního roku. Ve třídě jsou pouze dvě nové děti, obě ve věku tří let, obě docházejí pouze na pět dní v měsíci a realizaci projektu nebudou přítomny. Skupina zná práci v projektu, děti umějí spolupracovat ve dvojicích i ve větší skupině. Většina dětí umí vyjádřit svůj názor a nebojí se ho prezentovat před ostatními. Děti jsou zvídavé, rády objevují nové skutečnosti. Kájovi (který má problém se zaměřením zájmu) je třeba svěřovat „speciální poslání“ a podpořit tím možnou délku jeho soustředění a koncentrace pozornosti. Péťa a David, kteří mají odklad školní docházky, dostanou možnost výběru náročnějších činností.

1. **Podněty k výběru tématu** a motivace dětí k aktivní spoluúčasti na plánování projektu **„Jede, jede poštovský panáček“**

- předchozí realizace integrovaného bloku zaměřeného na profese rodičů
- předběžné zjištění zájmu o spolupráci, rozhovory s rodiči, s vedoucí místní pobočky poštovního úřadu, s doručovatelkami a řidičem poštovního vozu
- občasné příchody doručovatelky (v uniformě) s poštovními zásilkami do třídy
- příležitostné pozorování práce doručovatelek v ulicích
- zakoupení nové hry „Pošta“
- návštěva pošty
- seznámení s novou písní „Jede, jede poštovský panáček“
- četba Pošťácké pohádky (Devatero pohádek - Karel Čapek)
- motivace maňáskem – skřítek z pošty

2. **Plánování**

- ověření zájmu, představ, přání a možností jednotlivých dětí - individuální pohovory, cílené pozorování spontánních her, rozhovory s rodiči
- ranní kruhy, diskuze k tématu a k navrhovaným činnostem (třídění a sjednocování nápadů, přání, připomínek)
- kolektivní práce - zhotovení upoutávky pro rodiče v šatně s výzvou k jejich aktivní spoluúčasti při realizaci projektu (rodiče připraví dětem malé pozornosti, jako překvapení, do připravovaného balíku)
- práce ve dvojicích (mladší a starší dítě) - co všechno je potřeba k tomu, abychom si mohli hrát na poštu, ztvárnění skutečnosti, domluva (kresba)
- zpracování společného plánu činností za účasti celého kolektivu s přihlédnutím k návrhům dvojic (grafické znázornění činností a jejich časové rozvržení), doplnění plánu o podněty rodičů

3. **Realizace činností**

- zpěv (sólový i skupinový) „Jede, jede, poštovský panáček“, doprovod na dětské hudební nástroje, pohybová improvizace

- výtvarné vyjádření představivosti (fantazie) „Putování poštovních zásilek“ (kresba)
- pracovní činnosti s rozličným materiálem, zhotovení doplňků k námětové hře (poštovní schránka, známky, peníze, peněženky)
- námětové hry na poštu
- výstavka pohlednic, novin a časopisů v prostorách školy (zapojit i ostatní třídy), jejich třídění (z ČR, z ciziny), rozhovor o doručování zásilek do zámoří, práce s encyklopedií
- poslech „Pošťácká pohádka“, reflexe obsahu pohádky, zachycení nových informací kresbou, převyprávění slyšeného děje, rozhovory o pohádce
- didaktická hra „Co by se stalo, kdyby doručovatelka nedoručila psaní, dopis, balík...?!“, vymýšlení příběhů
- vyplňování složenek – grafické napodobování tvarů čísel a písmen
- „psaní“ dopisů nepřítomným kamarádům, vhození do poštovní schránky
- vypravení balíku (obrázky nebo drobné pozornosti pro kamaráda ve třídě vložit do krabice, krabici zabalit a napsat adresu mateřské školy)
- odeslání balíku z pošty, vyplnění průvodky, exkurze na poště, rozhovory s pracovnicemi pošty
- společné přijetí balíku od doručovatele ve třídě, jeho rozbalení
- prožití radosti z doručeného balíku i z předaného dárečku
- aktivní prezentace v paralelní třídě, vyprávění o činnostech a nových zkušenostech získaných díky projektu

Nabídka činností pro chlapce s odloženou školní docházkou:

- zjištění a zapamatování si své adresy
- psaní svého jména velkými tiskacími písmeny dle vzoru
- určování první a poslední hlásky ve slovech
- počítání balíčků, dopisů, číselná řada 1 - 10
- práce s encyklopedií
- pracovní list Najdi správnou cestu - labyrint

4. Evaluace projektu

- v průběhu realizace projektu pozorování dětí a jejich projevů (všímat si, jak je činnosti baví, jak se zapojují a jak reagují, dělat si poznámky, které lze využít pro další práci)
- hodnocení i sebehodnocení v komunitním kruhu (co se nám podařilo, co se nepodařilo, co se nám nejvíce líbilo, co nelíbilo – A PROČ?)
- využití společného plánu činností ke zpětné vazbě
- vyhodnocení dosažení očekávaných výstupů dle připravených kritérií
- návrhy na uplatnění nových zkušeností v dalších činnostech
- sebereflexivní pedagogické postřehy, co by bylo dobré při příští realizaci doplnit či změnit, nač dávat pozor, čeho si všímat apod.
- hodnocení spolupracujících subjektů (rodiče, veřejnost apod.)

(Jednotlivé náležitosti projektu byly sestaveny volně podle textu z metodického portálu. [37])

Tento projekt byl realizován s dětmi v mateřské škole v září 2010. Fotografie z jeho realizace viz Příloha č. 1.

Zkušenosti a postřehy z realizace projektu: Maňásek skřítka z pošty se ukázal být velmi vhodným prostředkem k motivaci dětí, proto nás provázel celým projektem. Dětem se líbilo také na poštovním úřadě a po zakoupení nové hry „Na poštu“ začaly spontánně rozehrávat situace, které tam předtím pozorovaly. Bavilo je vyrábění doplňků ke hře. Při společných činnostech dokázaly, že již umějí dobře spolupracovat, vzájemně si pomáhaly, pomoc učitelky potřebovaly jen velmi málo. Péťa a David rádi plnili náročnější úkoly, později je dokonce sami vyžadovali. Prodlužování doby pozornosti u Káji se zdařilo jen částečně. Počáteční zaujetí vždy po chvíli opadlo. Do budoucna bude tedy třeba nadále v tomto záměru pokračovat. Při hodnocení projektu v komunitním kruhu děti odpovídaly na otázku, co se jim líbilo, samostatně zdůvodnit své tvrzení však dokázaly jen čtyři starší (předškolní) děti. Děti měly problém samy vystihnout, co se jim podařilo či nepodařilo. Odpovídaly až na otázky učitelky. Dobrou pomůckou při hodnocení projektu byl společně vytvořený plán činností.

[37] Projektování, plánování v rámci třídního plánu [on-line]

5. 2 Postup při vytváření projektu

Ad 1. Výběr tématu, formulace cílů a záměru projektu, analýza situace v dětském kolektivu, motivace - před započetím projektování je vždy dobré vědět, pro jakou skupinu dětí je projekt připravován. To znamená, že pedagog by měl znát složení, zájmy, problémy či pozitiva dané skupiny, co je potřeba ve skupině řešit a kam ji chce dovést nebo nasměrovat. Přitom musí vycházet z toho, co již děti znají a dovedou, na jaké úrovni jsou jejich poznatky a schopnosti. Měl by vědět, proč bude projekt realizovat, jaký bude jeho přínos a předběžně si stanovit základní otázku nebo problém, na který bude s dětmi hledat odpověď. Je třeba, aby si stanovil také cíle projektu, očekávané výstupy a kritéria jejich dosažení. Projekt se odlišuje od jiných forem pedagogické práce tím, že vždy směřuje ke konkrétnímu výstupu, produktu projektu. Při plánování realizace projektu je proto velmi důležité (a také často opomíjené), stanovit si přesně nejen výstupy, jichž chce pedagog realizací projektu dosáhnout, ale hlavně kritéria a indikátory pomocí kterých bude moci zjistit, zda bylo cílového stavu opravdu dosaženo. Cíle a kritéria musí být formulovány tak, aby byly jednoduše sledovatelné a měřitelné. Při jejich definování můžeme využít pravidla SMART, které říká, že cíl by měl být specifický (konkrétně vymezený, popsaný), měřitelný (pro kontrolu úspěšnosti), akceptovatelný (řešení musí odpovídat potřebám a možnostem dětí, školy), reálný (musí být možné jej realizovat) a termínovaný (schopný realizace v určitém čase). V neposlední řadě je dobré mít promyšlenou vhodnou motivaci, která pomůže vtáhnout děti do problému tak, aby se samy začali o dané téma zajímat, aby měly zájem zjistit, jak věci fungují a mohly „objevovat“ odpověď na zkoumaný problém. Dobrá motivace pracuje s přirozenou dětskou zvídavostí, fantazií a představivostí, podněcuje aktivní zájem a chuť dětí naučit se něčemu novému, neznámému, něco nového poznat. Děti by nikdy neměly pracovat proto, aby udělaly radost svému pedagogovi, neměly by jen plnit úkoly. Měly by pracovat proto, že samy chtějí, díky dobré motivaci a kvůli práci samotné.

Ad 2. Plánování - při plánování projektu je třeba si ověřit, zda děti mají chuť realizovat projekt na dané téma, jaké mají s tématem zkušenosti a co o něm

vědí. Dále pak, jaké mají individuální možnosti a přání, co by je v daném tématu nejvíce zajímalo. Při společných rozhovorech je možno sestavit plán činností tak, jak by si jej představovaly děti a vytvořit myšlenkovou mapu nebo jiný druh plánu (tabulku, seznam obrázků činností apod.), se kterým pak můžeme průběžně pracovat a využít jej při zpětné vazbě. Plán mohou doplňovat o své podněty také rodiče dětí a další spolupracující subjekty.

Ad 3. Realizace činností - nabídka konkrétních činností a příležitostí, které budou vytvořeny a nabídnuty dětem, musí být vzájemně propojeny a nějakým způsobem musí souviset s daným tématem. Zde má pedagog možnost uplatnit své tvořivé myšlení a vše dobře promyslet z hlediska obsahu i z hlediska možností. Měl by mít představu o tom, co chce v dětech rozvíjet, jaké zkušenosti jim chce zprostředkovat a jaké schopnosti či dovednosti v nich podpořit. Nabízené činnosti pak mohou posloužit k vzbuzení zájmu, přiblížení problému, k vlastnímu zkoumání, k přemýšlení nad problémem, k rozvíjení zkušeností a dovedností dětí. Připravené činnosti a vytvořené situace by měly vzájemně na sebe navazovat, doplňovat se a přirozeně vyplývat z toho, co již děti znají. V každém případě je třeba nabídku činností vnímat jako otevřenou a počítat s tím, že se může měnit, že se připravený plán může upravovat, doplňovat a obohacovat. Na závěr projektu je vždy nutné jeho výsledky nějakým způsobem zveřejnit. Ať už to je výstavka dětských prací, beseda s rodiči nebo, jako v tomto případě, aktivní prezentace v paralelní třídě. Děti odpovídají na otázky, vysvětlují, hledají vhodná slova, mohou si tak užít pozornosti ostatních, ocenění a obdivu. Zjišťují, že jejich snažení mělo nějaký smysl, že do života školy přispěly něčím novým.

Ad 4. Evaluace projektu - bez zpětného pohledu není možné dobře plánovat. Při evaluaci je třeba porovnat plán se skutečností, zjistit, jak se nám podařilo rozvinout dané téma, jaké činnosti jsme uplatnili, zda jsme splnili cíl projektu a dosáhli očekávaných výstupů. Evaluovat můžeme nejprve společně s dětmi, zhodnotit samotný projekt, jeho náplň a vzdělávací přínos. Potom by pedagog měl vyhodnotit svou práci sám tzv. sebereflexí. Měl by zhodnotit, co se zdařilo, co ne, co udělat příště jinak. Vždy je dobré mít v závěru projektu prostor pro poznámky pedagoga k vzniklým situacím, které kladně či záporně ovlivnily

realizaci plánu a které mohou být využity při pozdější realizaci projektu s jinou skupinou dětí. Nesmíme zapomenout ani na hodnocení ostatních účastníků projektu (rodičů, spolupracujících institucí či veřejnosti), kteří nám mohou doplnit pohled na projekt o názory zvenčí.

Sestavit smysluplný projekt není jednoduché, vyžaduje to především dobrou přípravu pedagoga, jeho vzdělání v oboru, informovanost a orientaci v problematice projektování a také znalost prostředí, ve kterém bude projekt realizován. Ještě něco je ale při přípravě projektu důležité - nadšení a chuť pracovat. Pokud tohle všechno pedagog má, může se směle pustit do projektování a těšit se, že s dětmi prožije spoustu zajímavých situací, ze kterých si děti odnesou nové zkušenosti a naučí se novým dovednostem. Společná práce na projektu napomáhá také zlepšování klimatu a sociálních vztahů a vazeb ve třídě i mimo ni, rozvíjí se spolupráce s rodiči i okolím školy. Při společné prezentaci děti zjišťují, že jejich práce má smysl a ostatní ji oceňují. Proto si myslím, že je velmi žádoucí, aby se projekty dostaly do povědomí učitelů jako efektivní forma výuky a staly se běžnou součástí vzdělávací práce nejen na vyšších stupních škol, ale i ve škole mateřské. O tom, že to jde, se přesvědčili například v Mateřské škole Heřmaničky při realizaci projektu Polámal se mraveneček[38], nebo v Mateřské škole Radost v Orlové-Lutyni, když se rozhodli posílit vztah dětí k životnímu prostředí a realizovat celoroční projekt o přirozeném běhu přírody[39]. Vždy se však projekty musí smysluplně zařazovat do ostatních forem vzdělávání, neboť jsou i cíle, jichž lze dosáhnout prostředky velice jednoduchými. *„Není tedy dobré zařazovat projektovou výuku vždy a všude a za všech okolností. Pak se může projektové vyučování stát výrazně obohacujícím a radostným prvkem tradiční výuky v běžné škole.“* [40] Přesně podle českého přísloví „Všeho moc, škodí.“, je dobré brát projektování jako zajímavé koření, které nabízí dětem přitažlivou formou se vzdělávat, učit se a řešit problémy.

[38] Strakatá, in Informatorium, duben 2008
[39] Trelová, in Informatorium, červen 2007
[40] Možnosti a meze projektové výuky v současné škole [on-line]

VÝZKUMNÁ ČÁST

Projekt a projektování jsou dnes oblíbenými pojmy mezi pedagogickou veřejností. V předškolní pedagogice jsou však často projekty zaměňovány s tematickými celky. Při letmém pohledu jsou zde jisté podobnosti, ale pro přípravu a samotnou realizaci projektu je nutno dodržovat určité zásady, se kterými se při tematickém plánování nesetkáme. Je tedy nasnadě se zeptat: Dovedou předškolní pedagogové odlišit projekty od tematických celků? Mají povědomí o tom, co to je projekt? Pracují vůbec s projekty?

6 Záměr výzkumného šetření

Záměrem výzkumu je nahlédnout do praxe pedagogů mateřských škol a pomocí jednoduchého dotazníku (viz Příloha č. 2) zmapovat oblast znalostí týkajících se projektování ve vybraných mateřských školách. Jednotlivé otázky dotazníku jsou zaměřeny na zjištění míry informovanosti předškolních pedagogů o podstatě projektové metody a umění odlišit projekty od tematických celků, se kterými se ve většině školního roku v mateřských školách pracuje.

6. 1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumu je ověření skutečnosti, zda pedagogové mateřských škol mají povědomí o tom, co to je projekt a projektová metoda a zda této metody využívají při své práci s dětmi.

6. 2 Metoda vedení výzkumného šetření

Ke zpracování tématu byl zvolen kvantitativní výzkum. Výzkum byl veden metodou dotazování, technikou dotazníku. Dotazník je tvořen třinácti otázkami mapujícími problematiku pedagogického projektování pedagogy v mateřských školách. Typově jsou zde zastoupeny otázky otevřené a uzavřené dichotomické i polytomické. Uzavřené dichotomické jsou otázky 1, 4, 5 a 13. Otázky 3, 6 - 9

a 11, 12 jsou uzavřené polytomické výběrové, kdy má respondent vybrat jednu z možností. Otázky 2 a 10 jsou otevřené.

Dotazník má čtyři části. Úvodní část obsahuje informace pro respondenty o záměru výzkumu a instrukce k jeho vyplňování. I. část dotazníku obsahuje jednoduché úvodní položky, které mají navodit kontakt mezi respondentem a dotazovatelem a zjistit základní údaje o respondentech týkající se věku, délky praxe a dětské skupiny, se kterou pracují. II. část je zaměřena na problematiku projektování, jsou zde zastoupeny i kontrolní položky, které prověřují věrohodnost zjištěných údajů. III. část slouží k odstranění napětí u respondentů a uzavírá celý dotazník.

6. 3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří tři městské mateřské školy a tři vesnické mateřské školy z okresu Mladá Boleslav. Jednotlivé prvky výzkumného souboru byly vybrány záměrně tak, aby bylo dosaženo ucelenějšího pohledu na situaci týkající se projektování v předškolním vzdělávání v tomto okrese. Přesto je třeba zdůraznit, že předložený vzorek respondentů nepředstavuje reprezentativní vzorek předškolních pedagogů, proto není možné z výsledků dotazníku vyvozovat obecně platné závěry. Výzkum byl prováděn v září roku 2010. Z celkového počtu 40 distribuovaných dotazníků bylo odevzdáno 40, z toho 30 dotazníků bylo vyplněno učitelkami městských mateřských škol a 10 učitelkami vesnických mateřských škol. Městské mateřské školy jsou dvě čtyřtřídní a jedna sedmitřídní, vesnické mateřské školy jsou dvě dvojtřídní a jedna jednotřídní. Rozdílnost obou typů mateřských škol je dána převážně prostředím a velikostí školy. Další rozdíly pak můžeme najít v charakteru vytvořených skupin dětí, tedy zda jsou třídy v mateřské škole věkově homogenní nebo heterogenní. Proměnnou bude také věk pedagogických pracovníků a délka jejich praxe.

Tabulka 1: **Rozdělení kategorií respondentů a jejich počty**

Kategorie	**Počet**
Celkem	40
Učitelky ve vesnické MŠ	10
Učitelky v městské MŠ	30
Učitelky s praxí méně než 10 let	4
Učitelky s praxí 10 let a více	4
Učitelky s praxí 20 let a více	32
Učitelky ve věku do 40 let	6
Učitelky ve věku 41 let a více	21
Učitelky ve věku 51 let a více	13
Učitelky, které pracují s věkově heterogenní skupinou dětí	32
Učitelky, které pracují s věkově homogenní skupinou dětí	8

7 Analýza dat výzkumného šetření

Následuje vyhodnocení dotazníků vyplněných učitelkami vybraných mateřských škol mladoboleslavského okresu. Výsledky výzkumu jsou předkládány v takovém pořadí, v jakém byly kladeny otázky v dotazníku. Jednotlivé otázky dotazníku jsou vyhodnocovány kvantitativně, jejich výsledky jsou převáděny do procentního poměru respondentů a počtu jednotlivých odpovědí.

Vyhodnocení otázky 1.

V jaké mateřské škole pracujete?

a) vesnické

b) městské

Tato otázka byla zařazena záměrně kvůli základnímu rozlišení jednotlivých respondentů dotazníku. 75 % (30) dotazovaných učitelek pracuje s dětmi v městské mateřské škole a 25 % (10) ve vesnické mateřské škole.

Vyhodnocení otázky 2.

Jaká je délka vaší praxe?

Tuto otázku jsem do dotazníku zařadila proto, že jsem se domnívala, že délka praxe bude mít vliv na výběr metod používaných předškolními pedagogy při své práci s dětmi. Předpokládala jsem, že pedagogové s praxí nižší než 10 let budou mít více informací o projektování, vzhledem k nedávno ukončenému vzdělávání a tudíž jejich chuť pracovat s dětmi novým způsobem bude tímto podpořena. Po vyhodnocení odpovědí jsem zjistila následující: nejvíce dotazovaných učitelek je v praxi 20 let a více, celkem 32, což je celých 80 %. 10 % učitelek pracuje v mateřské škole méně než 10 let, jsou to čtyři učitelky a stejně tolik, čtyři, pracují s dětmi 10 až 19 let. Po bližším zkoumání vyplněných dotazníků jsem se dozvěděla pro mě překvapivý výsledek: ani jedna z učitelek, které dokončily své pedagogické studium před méně než 10 lety, neodpověděla správně na všechny otázky týkající se informací o projektování.

Vyhodnocení otázky 3.

Kolik je vám let?

Tato otázka doplňuje informaci z předchozí otázky. Její vyhodnocení je následující: 15 % učitelek (šest) je ve věku do 40 let. (Jen pro zajímavost - pouze jedna z dotazovaných učitelek je mladší 30ti let.) 52,5 % učitelek, nejvíce z dotazovaných, je starších než 40 let, ale mladších než 51 let. Je to celkem 21 učitelek. A 32,5 % učitelek, tedy 13, je starších než 51 let.

Vyhodnocení otázky 4.

Jakou věkovou skupinu tvoří děti ve vaší třídě?

a) homogenní

b) heterogenní

Možná rozdílnost v práci pedagoga mateřské školy se odvíjí nejen od skutečnosti, zda pracuje v městské či vesnické mateřské škole, ale také podle toho, s jakou věkovou skupinou dětí pracuje. Z provedeného šetření vyplynulo, že doba, kdy většina tříd v mateřských školách byla rozdělena dle věku, tedy věkově homogenních, je pryč. (Pro upřesnění, bylo to hlavně v dobách totality, kdy smíšené třídy byly většinou jen v jednotřídních mateřských školách, kde neměly jinou možnost.) V dotazníku takto označilo odpověď pouze 8 učitelek. Převedeno na procenta je to pouhých 20 %. S věkově heterogenní, tedy smíšenou skupinou, pracuje 32 učitelek, 80 % z dotazovaných.

Vyhodnocení otázky 5.

Setkala jste se někdy s pojmem PROJEKT nebo PROJEKTOVÁ METODA?

Na tuto otázku odpovědělo 100 % respondentů ano. Je tedy zřejmé, že projekt nebo projektová metoda jsou termíny mezi pedagogickou veřejností známé a všech 40 dotazovaných učitelek mateřských škol se s nimi již někdy v životě setkalo. Otázkou však zůstává, zda setkání s těmito termíny bylo v souvislosti s nějakou aktivitou při získávání nových poznatků, či zda bylo pouze pasivní, to znamená, že o nich dotazovaní jen slyšeli.

Vyhodnocení otázky 6.

Projekt se vyznačuje:

a) výběrem různých činností vztahujících se k jednomu tématu a jejich smysluplným řazením za sebou.

b) propojením různých činností soustředěných kolem jednoho jádra.

c) nevím

V odpovědích na tuto otázku byla úmyslně vybrána dvě rozdílná tvrzení. Tvrzení a) se týká tematického celku a tvrzení b) projektu. Jak bylo již dříve předesláno, někteří pedagogové mateřských škol nemají v těchto pojmech úplně jasno a mnohdy je i zaměňují. Malou ilustrací může být právě vyhodnocení otázky: 52,5 % (21) respondentů odpovědělo, že projekt se vyznačuje výběrem různých činností vztahujících se k jednomu tématu a jejich smysluplným řazením za sebou. 42,5 % (17) respondentů odpovědělo, že projekt se vyznačuje propojením různých činností soustředěných kolem jednoho jádra, tedy správně a 5 % (2) odpovědělo nevím. Z vyhodnocených výsledků se dá usuzovat, že většina respondentů přesně neví, čím se projekt vyznačuje a nedokáže jej tedy jednoznačně odlišit od tematického celku.

Vyhodnocení otázky 7.

Projekt je založen na:

a) spojení činností, díky kterým se dítě setkává s daným tématem prostřednictvím různých zdrojů a situací.

b) aktivitě dětí, kde dítě přebírá odpovědnost za činnosti i výsledek své práce.

c) nevím

Otázka 7 je kontrolní otázka. Opět jsem vybrala v odpovědích dvě tvrzení, která jsou úplně rozdílná. První z nich, tvrzení a) se týká tematického celku a druhé, tvrzení b) je typickou odpovědí na projekt. Na otázku 7 odpovědělo odpovědí a), tedy nesprávně, 35 respondentů, což je neuvěřitelných 87,5 %. Správnou odpověď b) vybralo jen 5 respondentů, pouhých 12,5 % dotázaných. Odpověď c) nebyla vybrána ani jednou. Ve vyhodnocených odpovědích můžeme znovu vidět, že pedagogové mateřských škol nerozlišují správně mezi tematickým celkem a projektem, nejsou si jistí, co je tematický celek a co

projekt. Z jejich odpovědí je evidentně jasné, že nemají ty správné informace, neboť projekt ve velké většině zaměnili s tematickým celkem.

Graf 1: **Rozložení odpovědí na otázku 7.**

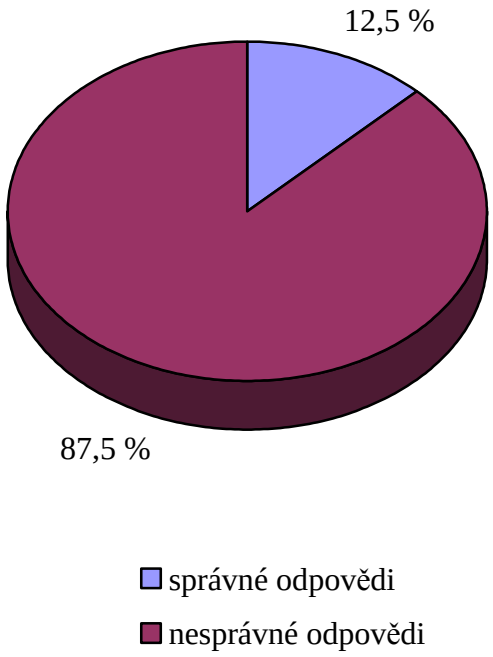

Vyhodnocení otázky 8.

Projektová metoda je:

a) metoda, která podněcuje samostatné získávání vědomostí a dovedností nezbytných pro řešení určitých problémů v praxi.

b) společná práce dětí ve třídě s dominantním postavením pedagoga, který řídí, usměrňuje a kontroluje veškeré aktivity dětí.

c) nevím

Projekty jsou uskutečňovány projektovou metodou, která podněcuje samostatné získávání vědomostí a dovedností nezbytných pro řešení určitých problémů v praxi. Správná odpověď na otázku je tedy a). Odpověď b) se týká klasického frontálního vyučování, kdy veškeré aktivity dětí ve třídě řídí pedagog. Poměr odpovědí na otázku je následující: 57,5 % (23) respondentů odpovědělo správně, že jde o to, aby děti samostatně objevovaly a nalézaly řešení problémů, díky čemuž získají nové vědomosti a dovednosti a 42,5 %

(17) respondentů si myslí, že projektová metoda se zakládá na dominantním postavení pedagoga. Odpověď c) nevybral ani jeden z dotázaných. Je potěšující zjistit, že většina respondentů zná správnou odpověď, ovšem porovnají-li se jejich odpovědi s odpověďmi na předchozí dvě otázky, není už výsledek tak jednoznačný. Je možné, že někteří, ze správně odpovídajících, se přiklonili k odpovědi a) aniž by si byli jistí, která odpověď je správná.

Vyhodnocení otázky 9.

Který z následujících termínů <u>NENÍ</u> spojován s projektováním?

a) kooperace

b) integrace

c) disciplína

Disciplína je jednoznačně termín, který není spojován s projekty, projektovou metodou, tedy ani s projektováním jako takovým. Na tuto otázku odpovědělo správně 92,5 % (37) dotázaných respondentů. Jsem trochu překvapena, že se našly tři paní učitelky, které označily termín integrace za ten, který do projektování nepatří. Z dotazníků jsem zjistila věk těchto učitelek. Jedné z nich je 30 - 40 let, druhé 40 - 50 let a třetí 50 - 60 let a více. V procentním vyjádření je to 7,5 % z celkového počtu respondentů. Snad jsou to výjimky, které svůj omyl ještě zjistí.

Vyhodnocení otázky 10.

Víte, jaké jsou znaky pedagogického projektu? (Co musí projekt mít, aby byl projektem?)

a) ano (napište alespoň tři)

b) ne, nevím

Odpověď na tuto otázku již vyžaduje nějakou znalost týkající se projektů a projektování. Znaky pedagogického projektu jsou tyto: cílená, promyšlená činnost; soustředěná kolem jednoho jádra; vnitřně propojená, rozvíjí celou osobnost dítěte; vyžaduje aktivitu dětí; vychází z jejich potřeb; vede k řešení problémů; je to tvořivá činnost se zpětnou vazbou; spojuje školu s okolím; má vždy konkrétní výsledek. Dotazovaní pedagogové mateřských škol tady neměli možnost přiklonit se k výběru jedné z možností. Při vyhodnocování této otázky jsem dospěla k následujícím hodnotám: Odpověď c) nevím volilo 35 % (14)

respondentů. Ostatní, tedy 65 % (26) respondentů volilo odpověď a), z toho ale pouze dvě paní učitelky, z celkového počtu respondentů je to 5 %, uvedly alespoň tři opravdové znaky pedagogického projektu. 15 % (6) respondentů uvedlo správně dva znaky pedagogického projektu a 10 % (4) jen jeden znak. Další z respondentů, kteří volili odpověď a) nemělo správně uveden ani jeden znak týkající se pedagogického projektu. Většinou to byly termíny, které se týkaly tematických celků. Shrneme-li předchozí výsledky, dospějeme k zajímavému zjištění, že pouze dvě paní učitelky dokázaly napsat alespoň tři znaky pedagogického projektu a prokázaly tedy nějakou znalost týkající se projektů a projektování. Ostatní (celých 95 %) neuvedly správně žádný znak pedagogického projektu, nebo méně než tři znaky nebo uvedli odpověď nevím. Je tedy možné předpokládat, že dotazovaní pedagogové mateřských škol nemají znalosti v této oblasti, protože nejsou potřebné informace všeobecně dostupné, nebo proto, že informace o projektování určené pro pedagogy mateřských škol jsou pouze sporadické, či se v této oblasti prostě nevzdělávají.

Graf 2: **Rozložení odpovědí na otázku 10.**

Vyhodnocení otázky 11.

Pracujete s dětmi v projektech?

a) ano, často

b) ano, občas

c) ne nikdy

d) ráda bych, ale chybí mi informace, odborná literatura (metodika určená pro předškolní vzdělávání)

Tuto otázku jsem po předchozí zjišťovací otázce zařadila záměrně pro porovnání toho, co pedagogové předškolního vzdělávání opravdu znají a co si myslí. Na předchozí otázku odpověděli opravdu správně pouze dvě paní učitelky. Na tuto otázku, zda pracují s dětmi v projektech, odpovědělo 42,5 % (17) respondentů ano, často. 45 % (18) respondentů odpovědělo ano, občas. Dohromady tedy 87,5 % (35) respondentů tvrdí, že pracuje s dětmi v projektech. Není to podivné? Jak mohou pracovat s projekty, když nemají základní informace, nemohou tedy vědět, jak správně v projektech pracovat? Jen 12,5 % (5) respondentů označilo odpověď d), že by rádo pracovalo s projekty, ale chybí jim adekvátní informace.

Vyhodnocení otázky 12.

Myslíte si, že práce v projektech může být přínosem pro děti a pedagogy mateřských škol?

a) ano

b) ne

c) nevím

d) o projektování jsem se zatím nezajímala

V odpovědích na tuto otázku 100 % respondentů označilo odpověď a) ano. Všech 40 oslovených předškolních pedagogů si myslí, že projekty mohou přinést jim i dětem, s nimiž pracují, něco nového nebo zajímavého. To je velmi příznivé zjištění, ovšem za předpokladu, že vědí, o čem hovoří…

Vyhodnocení otázky 13.

Měla byste zájem dozvědět se více o projektové metodě?

a) ano

b) ne

O předškolních pedagozích se říkává, že rádi experimentují, rádi pracují s něčím novým, rádi se vzdělávají ve své oblasti. Z odpovědí na tuto otázku je to také zřejmé. Všechny paní učitelky zakroužkovaly odpověď a) ano. Vyjádřeno v procentech a číslech - 100 % (40) dotázaných respondentů by se chtělo dozvědět o projektové metodě více.

7. 1 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Tato subkapitola je věnována stručnému shrnutí výsledků získaných vyhodnocením otázek distribuovaného dotazníku. Ze zjištěných dat vyplynula jistá nerovnováha mezi odpověďmi na jednotlivé otázky. Na jedné straně respondenti ve většině případů odpovídali, že s dětmi pracují v projektech, ale na straně druhé převážná většina z nich vůbec nevěděla, čím se projekty vyznačují, na čem jsou založeny a téměř nikdo z dotazovaných nedokázal formulovat znaky pedagogického projektu. Pracují tedy opravdu v projektech nebo to jsou spíše tematické celky, o kterých si pouze myslí, že by to mohly být projekty? Z vyhodnocených informací je možné považovat projektování za jednu z nových metod práce s dětmi v předškolním věku, která zatím není přesně zakotvena do povědomí předškolních pedagogů a jejímž zákonitostem předškolní pedagogové ještě nerozumějí docela přesně. Podle výsledků dotazníku pedagogové vybraných mateřských škol zcela evidentně zaměňují projektování s prací v tematických celcích nebo v horším případě s plánováním pedagogických činností, týkající se plánování školních či třídních vzdělávacích programů. Toto může být způsobeno nedostatkem odborné literatury určené pro předškolní vzdělávání, chybějící metodikou vytváření projektů pro předškolní věk nebo nejasným vymezením rozdílů mezi projekty a tematickými celky v odborných textech. Překvapující je, že ani čerstvá absolventka s pedagogickým vzděláním s praxí 1 rok (dle odpovědí na otázku 2 a 3 a informací ředitelky školy o plně kvalifikovaném personálu) neodpověděla správně ani na jednu z otázek 6 - 8, které se ptají na vlastnosti projektů.

Vzhledem k tomu, že není možnost porovnání jejích odpovědí s dalšími respondenty se stejnými podmínkami, bude pouze spekulací prohlášení, že odborné školy, vzdělávající předškolní pedagogy, posílají je do praxe stran projektování a projektové metody téměř nevybavené znalostmi a tudíž nedostatečně připravené.

Co se týká zamyšlení se nad přínosem projektování, ať už pro děti nebo jejich pedagogy, a zájmu pedagogů o nové informace týkající se projektování, v obou případech byl zjištěn stoprocentní souhlas předškolních pedagogů, což je určitě pozitivní výsledek.

Před distribucí a vyhodnocením dotazníkového šetření byl předpokládán fakt, že se objeví určité rozdíly v přístupu k projektování a k projektové metodě dané rozdílností mezi jednotlivými respondenty. Ale po vyhodnocení je na místě konstatovat, že ani charakter místa, kde je mateřská škola zřízena (vesnice, město), věkové skupiny, se kterou oslovení pedagogové pracují (homogenní, heterogenní), ani délka praxe nebo věk nemají vliv na výběr a používání určitých forem a metod práce s dětmi v předškolním věku. Správné, nebo naopak nesprávné, odpovědi na otázky dotazníku byly nalezeny napříč celým spektrem oslovených respondentů.

Závěr

Pedagogický projekt, projektová metoda a projektování v mateřských školách je v současné době mezi odbornou veřejností velmi diskutované téma. Z odpovědí shromážděných dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že předškolní pedagogové tyto termíny znají a všichni se s nimi již někdy v životě setkali. Bohužel však většina z nich si pravděpodobně nedokáže pod těmito pojmy představit něco konkrétního. K tomuto názoru směrují například vyhodnocení otázky šest a sedm, v nichž bylo uvedeno, že dotázaní nedokážou od sebe odlišit projekt a tematický celek. Ve vyhodnocení otázky deset bylo pak zmiňováno, že pouze dva z respondentů byli schopni uvést alespoň tři znaky pedagogického projektu. Cílem této bakalářské práce bylo uspořádat teoretické předpoklady pro projektování v mateřské škole. Vzhledem k výsledkům dotazníkového šetření je možné konstatovat, že předškolní pedagogové si nejsou stoprocentně jisti významem těchto termínů, proto shledávám výběr tématu a cíle práce jako opodstatněný.

Z vyhodnocení dotazníkového šetření je zřejmá potřeba teoretických podkladů pro zpřehlednění pojmů týkajících se projektování a jejich nasměrování do předškolní pedagogiky, neboť skutečné projekty jsou v mateřských školách spíše výjimkou. Proto je na místě i vytvoření projektu a jednoduché metodiky pro sestavování pedagogických projektů. Jak již bylo několikrát v této práci řečeno, předškolní pedagogové, nejsa schopni jednoznačně odlišit projekt od tematického celku, by mohli uvítat zpracovanou metodiku, která jim nastiňuje přípravu projektu pro děti v mateřských školách.

Z vlastní zkušenosti vím, že začít s projektováním vůbec není jednoduché. Je nutné vyhledat si a projít dostupné materiály a odborné texty zabývající se touto problematikou, je možné zúčastnit se semináře či školení na dané téma, kde se o projektování ledacos dozvíme, ale jen málokdo má možnost si projektování vyzkoušet nebo předem nacvičit. Z výzkumného šetření vyplynulo, že ani na pedagogických školách po této stránce své studenty nepřipravují. Zde bych viděla možnost pro střediska dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků nebo pro střední, vyšší či vysoké školství zaměřené

na přípravu pedagogů, rozšířit svou nabídku o praktické semináře zaměřené na nácvik přípravy skutečných projektů a jejich vlastní realizaci.

Práce s tímto tématem byla velmi zajímavá, počínaje shromažďováním odborné literatury, přes její studium, třídění a výběr materiálů vhodných pro pedagogickou práci s dětmi předškolního věku. Přes mou dlouholetou praxi učitelky mateřské školy bylo pro mne obohacením vlastní sestavení projektu doplněného metodikou. Realizace projektu pak byla jen důkazem toho, že pracovat s předškolními dětmi v projektech je nejen možné, ale pro obě strany přínosné. Vyzkoušet si projektování dle zmiňované metodiky bych doporučila všem, kteří mají chuť pracovat s dětmi novým a zajímavým způsobem. Vymýšlení dotazníku pro pedagogy mateřských škol bylo zkouškou mých schopností a znalostí. Poměrně náročné bylo vytvořit dotazník tak, aby zjišťoval to, co zjišťovat má a myslím, že se mi to podařilo. Vyhodnocování získaných dat bylo pro mne zajímavé z hlediska výsledků dotazníkového šetření.

Po předchozí úvaze mohu říci, že cíle bakalářské práce byly splněny.

Seznam použité literatury:

1) BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vydání Praha : Portál, s. r. o., 2003. 154 s. ISBN 80-7178-537-7

2) COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy Náměty pro učitele*. 1. vydání Praha : Nakladatelství Fortuna, 2006. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.

3) GARDOŠOVÁ, J.; DUJKOVÁ, L. a kol. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání.* 1. vydání Praha : Portál, s. r. o., 2003. 160 s. ISBN 80-7178-815-5.

4) HORKÁ, H. *Výchova pro 21. století.* 2. rozšířené a doplněné vydání Brno : Paido-edice pedagogické literatury, 2000. 127 s. ISBN 80-85931-85-0.

5) KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení a vyučování Teoretické a praktické problémy*. 1. vydání Praha : Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2001. 180 s. ISBN 80-246-0192-3.

6) KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 1. vydání Praha : Portál, s. r. o., 1997. 152 s. ISBN 80-7178-167-3.

7) KASÍKOVÁ, H.; VALENTA, J. *Reformu dělá učitel aneb Diferenciace, individualizace a kooperace ve vyučování (Pohledy pedagogické).* 1. vydání Praha : Vydalo Sdružení pro tvořivou dramatiku, 1994. 56 s.
ISBN 80-901660-0-8.

8) KAŠOVÁ, J. a kol. *Škola trochu jinak, projektové vyučování v teorii i praxi*. 1. vydání Kroměříž : Iuventa, 1995. 81 s. ISBN neuvedeno.

9) KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vydání Praha : Grada Publishing, a. s., 2008. 194 s. ISBN 978-80-247-1568-1.

10) KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vydání Brno : Masarykova univerzita, 2009. Pořadové číslo Pd-4/09-02/58
ISBN 978-80-210-4142-4.

11) KREJČOVÁ, V.; KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu - metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 1. vydání Praha : Portál,
s. r. o., 2003. 232 s. ISBN 80-7178-695-0.

12) OPRAVILOVÁ, E.; GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole Kurikulum předškolní výchovy*. 1. vydání Praha : Portál, s. r. o., 2003. 491 s.
ISBN 80-7178-847-3.

13) PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené a aktualizované vydání Praha : Portál, s. r. o., 2001. 328 s. ISBN 80-7178-579-2.

14) *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Dotisk prvního vydání Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.

15) SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování Spolupráce žáků ve skupinách*. 1. vydání Praha : Portál, s. r. o., 2009. 152 s. ISBN 978-80-7367-246-1.

16) SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika 2. rozšířené a aktualizované vydání*. 1. vydání Praha : Grada Publishing, a. s. , 2007. 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

17) SKALKOVÁ, J. *Pedagogika a výzvy nové doby*. 1. vydání Brno : Paido-edice pedagogické literatury, 2004. 158 s. ISBN 80-7315-060-3.

18) STRAKATÁ, M. Polámal se mraveneček. In *Informatorium 3-8 Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*, duben 2008, roč. XV, č. 4, s. 24 - 25. ISSN 1210-7506.

19) TOMKOVÁ, A.; KAŠOVÁ, J.; DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. 1. vydání Praha : Portál, s. r. o., 2009. 176 s. ISBN 978-80-7367-527-1.

20) TRELOVÁ, B. Vztah dětí k životnímu prostředí. In *Informatorium 3-8 Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*, červen 2007, roč. XIV, č. 6, s. 8 - 9. ISSN 1210-7506.

21) VALENTA, J. *Pohledy: Projektová metoda ve škole a za školou*. 1. vydání Praha : IPOS ARTAMA ve spolupráci se Sdružením pro tvořivou dramatiku, 1993. 61 s. ISBN 80-7068-066-0.

22) VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. a kolektiv *Pedagogika pro učitele*. 1. vydání Praha : Grada Publishing, a. s., 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.

Použité internetové zdroje:

1) Pedagogické projekty v práci mateřských škol NÁDVORNÍKOVÁ, H.; KUPCOVÁ, M. [on-line], [cit. 2010-03-09]. Dostupné na www: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/130/pedagogicke-projekty-v-praci-materskych-skol.html/

2) Projektování, plánování v rámci třídního plánu VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ PRAHA [on-line], [cit. 2010-03-09]. Dostupné na www: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/264/projektovani-planovani-v-ramci-tridniho-planu.html/

3) Projekty v práci mateřských škol KRETKOVÁ, H. [on-line], [cit. 2010-03-09]. Dostupné na www: http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/922/PROJEKTY-V-PRACI-MATERSKYCH-SKOL.html/

4) Možnosti a meze projektové výuky v současné škole MAZÁČOVÁ, N. [on-line], [cit. 2010-10-09]. Dostupné na www: http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1288/MOZNOSTI-A-MEZE-PROJEKTOVE-VYUKY-V-SOUCASNE-SKOLE.html/

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Fotografie z realizace projektu „Jede, jede poštovský panáček“
Příloha č. 2: Dotazník pro učitelky mateřských škol

Přílohy

Příloha č. 1: Fotografie z realizace projektu „Jede, jede poštovský panáček“

Fotografie č. 1: Námětová hra „Na poštu“

Fotografie č. 2: Kresba voskovkami ve dvojicích (peníze)

Fotografie č. 3: Pohyb k písni „Jede, jede poštovský panáček“

Fotografie č. 4: Povídání nad výtvarnou představou „Jak putují balíky“

Fotografie č. 5: Na poště při odesílání balíku

Fotografie č. 6: Balík přišel v pořádku i s poštovním skřítkem…

Příloha č. 2: Dotazník pro učitelky mateřských škol

Dotazník

Milé paní učitelky,
velmi vás prosím o co nejpravdivější vyplnění tohoto dotazníku. Uvedené otázky nejsou testem vašich znalostí. Dotazník je zcela anonymní a jeho výsledky budou použity pouze pro statistické účely v bakalářské práci, jejímž tématem je projektování v mateřské škole. Děkuji vám za váš čas a spolupráci.

Eva Chládková

Pokyny k vyplňování:
U otázek s možnostmi vyberte jednu z nich a zakroužkujte. U ostatních otázek odpověď vypište. Pokud nebudete znát odpověď, prosím, zakroužkujte NEVÍM.

I. část

1. V jaké mateřské škole pracujete?
a) vesnické
b) městské

2. Jaká je délka vaší praxe?
_____

3. Kolik je vám let?
a) je mi do 30 let
b) je mi do 40 let
c) je mi do 50 let
d) je mi do 60 let a více

4. Jakou věkovou skupinu tvoří děti ve vaší třídě?
a) homogenní
b) heterogenní

II. část

5. Setkala jste se někdy s pojmem PROJEKT nebo PROJEKTOVÁ METODA?

a) ano

b) ne

6. Projekt se vyznačuje:

a) výběrem různých činností vztahujících se k jednomu tématu a jejich smysluplným řazením za sebou

b) propojením různých činností soustředěných kolem jednoho jádra

c) nevím

7. Projekt je založen na:

a) spojení činností, díky kterým se dítě setkává s daným tématem prostřednictvím různých zdrojů a situací

b) aktivitě dětí, kde dítě přebírá odpovědnost za činnosti i výsledek své práce

c) nevím

8. Projektová metoda je:

a) metoda, která podněcuje samostatné získávání vědomostí a dovedností nezbytných pro řešení určitých problémů v praxi

b) společná práce dětí ve třídě s dominantním postavením pedagoga, který řídí, usměrňuje a kontroluje veškeré aktivity dětí

c) nevím

9. Který z následujících termínů NENÍ spojován s projektováním?

a) kooperace

b) integrace

c) disciplína

10. Víte jaké jsou znaky pedagogického projektu? (Co musí projekt mít, aby byl projektem?)

a) ano (napište alespoň 3)

_____

_____

b) ne, nevím

III. část

11. Pracujete s dětmi v projektech?

a) ano, často

b) ano, občas

c) ne nikdy

d) ráda bych, ale chybí mi informace, odborná literatura (metodika určená pro předškolní vzdělávání)

12. Myslíte si, že práce v projektech může být přínosem pro děti a pedagogy mateřských škol?

a) ano

b) ne

c) nevím

d) o projektování jsem se zatím nezajímala

13. Měla byste zájem dozvědět se více o projektové metodě?

a) ano

b) ne